

تعیین مهمترین عوامل موثر بر عملکرد ایمنی کارگران در صنعت ساخت و ساز با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی (مطالعه موردی در یک نیروگاه سیکل ترکیبی)

محمد نوری سپهر^۱، مهدی سالاری^۲، محمد درویش متولی^۱، علیرضا بهشتی^{۳*}

^۱ مرکز تحقیقات بهداشت، ایمنی و محیط (RCHSE)، دانشگاه علوم پزشکی البرز، کرج، ایران

^۲ گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی البرز، کرج، ایران

^۳ گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

^۴ گروه بهداشت، ایمنی و محیط زیست (HSE)، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۱/۰۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۱۹

چکیده

زمینه و اهداف: ساخت و ساز یکی از پرخطرترین صنایع شناخته شده در دنیا می باشد و بهبود ایمنی آنها یکی از دغدغه های مسئولین این حوزه می باشد. این مطالعه با هدف بررسی علل رفتارهای نایمن در نیروگاه سیکل ترکیبی انجام شده است. **روش کار:** مطالعه توصیفی-تحلیلی و مقطعی حاضر با استفاده از پرسشنامه میان ۳۰۰ نفر از کارگران نیروگاه سیکل ترکیبی صورت پذیرفت. سپس اطلاعات بدست آمده بصورت معیار و زیرمعیار تاثیرگذار بر علل رفتارهای نایمن تقسیم بندی شد. معیارها و زیرمعیارها بصورت پرسشنامه مقایسه زوجی در بین ۱۹ نفر از نفرات شاغل در حوزه ایمنی توزیع شد و از آنها خواسته شد بر اساس تجربیات و همچنین مقیاس فاصله ای وزن دهی کنند. معیارها و زیرمعیارها به روش تحلیل سلسله مراتبی (Analytic hierarchy process) (AHP) و با استفاده از نرم افزار Expert Choice رتبه بندی شد. **یافته ها:** نتایج نشان داد معیار ویژگی های فردی با ۳۴٪ امتیاز، موثرترین عامل در بروز رفتارهای نایمن است. بعد از آن به ترتیب کارفرما (۲۲٪)، آموزش (۱۵٪)، تحصیلات (۱۲٪)، تخصص و تجربه (۷/۸٪)، سن (۷/۶٪)، ویژگی های شغل (۳٪) و شرایط جوی (۲٪) بر عملکرد نایمن کارگران تاثیرگذار بوده اند. **نتیجه گیری:** مهمترین زیرمعیار ویژگی های فردی، استعداد حادثه پذیری افراد می باشد. با مشخص کردن استعداد حادثه پذیری کارگران می توان با به کار گماشتن افراد حادثه پذیر در مشاغل کم خطرتر از بروز رفتارهای نایمن جلوگیری کرد.

کلمات کلیدی: اعمال نایمن، ساخت و ساز، تحلیل سلسله مراتبی، نیروگاه سیکل ترکیبی

* نویسنده مسئول: گروه بهداشت، ایمنی و محیط زیست (HSE)، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران
ایمیل: alirezabeheshti69@yahoo.com - شماره تماس: ۰۹۱۵۷۱۶۷۸۱۳

مقدمه

تولید و تامین انرژی الکتریکی از مهم‌ترین دغدغه‌های کشورهای دنیا است. همچنین یکی از عوامل موثر در رونق اقتصادی، رفاه اجتماعی و توسعه صنعتی، انرژی الکتریکی است که یکی از نیازهای اساسی جهان امروزی به شمار می‌رود. انرژی الکتریکی، مهمترین شکل از انرژی است که زندگی امروزی ما به آن وابسته است. در سال‌های اخیر در کشورمان به دلیل رشد جمعیت و بالطبع افزایش مصرف انرژی الکتریکی، توسعه بخش‌های صنعتی و کشاورزی و ...، میزان تقاضای مصرف انرژی الکتریکی در حال افزایش است. برای تامین انرژی الکتریکی مورد نیاز می‌بایست شبکه‌های انتقال و توزیع برق توسعه یابد که این امر نیز نیازمند احداث نیروگاه‌های جدید می‌باشد^۱. از طرفی افزایش ساخت و سازها باعث رشد نرخ حوادث شغلی می‌شود به طوری که طبق گزارشات سازمان بین المللی کار سالانه ۳۶۰ میلیون حادثه شغلی رخ می‌دهد که نزدیک به ۴۷٪ آن مربوط به حوزه ساخت و ساز است^۲. با توجه به ماهیت طبیعی ساخت و ساز، این صنعت یکی از پرخطرترین صنایع شناخته شده در دنیا می‌باشد و بهبود ایمنی و کاهش حوادث ناشی از کار همچنان به عنوان یکی از اولویت‌های اصلی در حوزه ایمنی در هر کشوری محسوب می‌شود^۳. صنایع ساخت و ساز به دلیل تنوع فعالیت‌ها در آن که شامل گستردگی برنامه‌ها، استفاده از وسایل کار مختلف، روش‌های مدرن ساخت و ساز، نصب قطعات و تجهیزات، استفاده از نیروی کار مبتدی و بی تجربه و ... بسیار پیچیده و بعضاً ناایمن می‌باشد^{۳، ۴}. در سال‌های اخیر جهت تعیین اهمیت ایمنی در صنایع مذکور مطالعات فراوانی صورت گرفته است که مهمترین نتیجه این مطالعات، متفاوت بودن تعداد عوامل موثر بر عملکرد ایمنی در کشورهای مختلف و وابسته بودن آن به شرایط آن منطقه می‌باشد. مهمترین فاکتورهای اصلی شناخته شده موثر بر عملکرد

ایمنی در صنایع ساخت و ساز شامل نگرش کارگران به مقوله ایمنی، شهرت شرکت پیمانکار، سیاست‌های ایمنی در شرکت، فشار اقتصادی، فرهنگ ایمنی، برنامه ریزی خوب، آموزش ایمنی و مدیریت می‌باشد. تعداد فاکتورهای اصلی و زیرمجموعه‌های آن در هر منطقه‌ای نسبت به شرایط آن منطقه متفاوت است^۵. در کشورمان نیز مطالعات زیادی برای شناسایی پارامترهای مختلف تاثیر گذار بر ایمنی در صنایع ساخت و ساز انجام شده است. از جمله آن‌ها می‌توان به مطالعه تهرانی و همکاران در سال ۱۳۹۸ اشاره کرد. در این تحقیق ارتباط بین سرمایه‌گذاری‌های ایمنی و شاخص‌های عملکرد ایمنی در صنعت ساخت و ساز مورد بررسی قرار گرفت. از مهمترین نتایج این مطالعه می‌توان به ارتباط بین سن و وضعیت تاهل بر عملکرد ایمنی کارگران اشاره کرد^۶. در مطالعه‌ای دیگر که خندان و همکاران در سال ۱۳۹۴ با محوریت بررسی ارتباط بین سلامت روان با حوادث شغلی، رفتار ایمن و متغیرهای جمعیت شناختی انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که اگرچه ارتباط معنادار آماری بین سطح سلامت عمومی، رفتار ایمن و حوادث شغلی وجود ندارد ولی با حرکت فرد به سوی شرایط نامناسب سلامت روان، تعداد حوادث شغلی با ضریب حدود ۰/۲ افزایش می‌یابد^۷. امیر بهمنی و همکاران در سال ۱۳۹۶ به بررسی ارتباط بین مولفه های جو ایمنی کارکنان با عملکرد ایمنی در پروژه‌های ساختمانی پرداختند. این مطالعه که بر روی ۴ پروژه ساختمانی انجام گردید مشخص شد که جو ایمنی و عملکرد ایمنی در پروژه‌های ساختمانی با یکدیگر ارتباط دارند. در بین مولفه های جو ایمنی در پروژه های ساختمانی مورد بررسی مولفه‌های آگاهی و شناخت، مقررات ایمنی و قوانین و مقررات ایمنی اهمیت بیشتری در ایمنی محیط کار داشته و با بهبود شرایط عملکرد ایمنی نیز افزایش و همزمان نرخ حوادث نیز کاهش داشته است^۸. در مطالعه محمدی زیدی و

همکاران که در سال ۱۳۹۱ انجام شد، تاثیر برنامه آموزشی براساس تئوری رفتار برنامه ریزی شده بر عملکرد ایمن کارگران مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که مداخله آموزشی بر مبنای تئوری رفتار می تواند آگاهی نگرش هنجار انتزاعی و کنترل رفتاری درک شده کارگران را در مورد رفتارهای ناایمن تغییر دهد و موجب بهبود عملکرد ایمنی آنها شود.^۹ در مطالعه ای دیگر که توسط رجبی و همکاران در سال ۱۳۹۸ صورت گرفت، عملکرد ایمنی کارکنان و عوامل جمعیت شناختی اثر گذار بر آن در یک پالایشگاه گازی بررسی شد. نهایتاً مشخص گردید که سن و تجربه از مهمترین عوامل موثر بر عملکرد ایمنی کارگران می باشد به طوری که برای بهبود عملکرد ایمنی ضعیف تر کارکنان جوان و کم تجربه و کارگران مسن و با تجربه، لازم است برنامه ریزی های لازم برای ارتقای عملکرد ایمنی این دو گروه صورت پذیرد.^{۱۰} با بررسی مطالعات صورت گرفته و مطالب ذکر شده می توان به اهمیت و ضرورت پیشگیری از حوادث پی برد. با کاهش شدت عوامل خطر و به طبع آن شناسایی دقیق علل حوادث می توان تا حدود زیادی از وقوع حادثه جلوگیری کرد. یکی از اصلی ترین عوامل حادثه عملکرد ناایمن افراد است.^{۱۱} نیروگاه های تولید برق یکی از مهمترین عوامل و ضرورت ها در رشد و توسعه هر کشوری می باشند مجموعه ای از تاسیسات صنعتی هستند که جهت تولید انرژی الکتریکی مورد استفاده قرار می گیرند.^{۱۲} یکی از پربازده ترین نوع نیروگاه ها نیروگاه سیکل ترکیبی می باشد که طراحی بهینه سیکل آنها سبب کاهش هزینه های سوخت مصرفی می گردد.^{۱۳، ۱۴} طبق مطالعات انجام شده و آنچه در مقدمه ذکر شد اهمیت عملکرد ایمن کارگران در صنایع ساخت و ساز مشخص گردید. حال آنکه شناسایی مهمترین عوامل موثر بر عملکرد ایمن بسیار حائز اهمیت می باشد. از طرف دیگر با توجه به تنوع فعالیت ها در صنایع مختلف و تفاوت نگرش کارگران در مناطق مختلف می بایست برای هر صنعت و بر اساس شرایط آن پارامترهای

موثر بر عملکرد ایمن شناسایی و اولویت بندی شود. در این راستا با توجه به عدم وجود پژوهشی در راستای شناسایی مهمترین عوامل موثر بر عملکرد ایمن کارگران در صنایع (خصوصاً نیروگاهی) با استفاده از تلفیق تکنیک های پژوهش توصیفی، روش های تئوری و نرم افزاری، این عوامل با استفاده از روش مصاحبه شناسایی و سپس برای اولین بار در مطالعات اخیر با استفاده از روش تحلیل سلسه مراتبی AHP اولویت بندی شدند.

مواد و روش ها

مطالعه حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است که بصورت مقطعی در میان تمام پرسنل کلیه شرکت ها در سال ۱۳۹۷ در یک نیروگاه سیکل ترکیبی انجام گرفت. پارامترهای موثر بر عملکرد ایمن کارگران با استفاده از پرسشنامه به دست آمد و در گام بعدی به وسیله روش تصمیم گیری چند معیاره (AHP) اولویت بندی گردید. پرسشنامه به صورت حضوری به همراه سوالات دموگرافیک به کارگران تحویل داده شد و توضیحاتی در مورد نحوه تکمیل آن ارائه گردید. جهت دستیابی به پاسخ های واقعی تر، با کیفیت تر و دریافت اطلاعات دست نخورده و بالقوه در این مطالعه از پرسشنامه با سوالات باز استفاده شد. کل جامعه آماری یا همان تعداد پرسنل مشغول در نیروگاه سیکل ترکیبی به ۵۵۲ نفر می رسد. جامعه مورد مطالعه تمام پرسنل شاغل در نیروگاه می باشد. برای نظرسنجی از کارگران نمونه گیری طبقه ای سهمیه ای بر اساس شرکت ها مورد توجه قرار گرفت. با توجه به اینکه پیش فرضی برای محاسبه حجم نمونه وجود نداشت، با فرض انحراف معیار برابر با ۱۰۰ و دقت ۱۰ برای نمره کل شاخص تعداد نمونه مورد نیاز در این مطالعه ۳۸۴ نفر محاسبه گردید؛ از طرف دیگر با احتساب تعداد ۵۵۲ نفر کارگر در نیروگاه با استفاده از ضریب اصلاح حجم نمونه برای جامعه محدود تعداد نهایی نمونه مورد نیاز برابر با ۲۹۰ نفر است که برای

سهولت ۳۰۰ فرض شد.

برای شناسایی عوامل موثر بر عملکرد ایمن کارگران در نیروگاه بصورت جزئی تر و تخصصی تر، متغیرهایی از پرسشنامه‌ی اولیه استخراج شد. با استفاده از این متغیرها به طراحی پرسشنامه مقایسه زوجی پرداخته شد. در پرسشنامه مقایسه زوجی ۸ معیار به همراه ۲۸ زیرمعیار (جدول ۱) وجود داشت. لازم به توضیح است که روش های مختلفی برای انتخاب معیارها در ارزیابی طرح‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان مثال ساتی (۱۹۹۹) و کنی و رایفا (۱۹۹۳) روش هایی را ارائه کردند که برای نمونه می توان استخراج یک معیار به ازای هر سوال در پرسشنامه اشاره کرد^{۱۴، ۱۵}. اروین و همکاران توصیه کردند حداکثر ۲ ± ۷ معیار در هر شاخه قرار داده شود^{۱۶}.

وزن دهی و ارزیابی اهمیت نسبی گزینه‌ها یکی از مهمترین و دشوارترین مراحل تصمیم‌گیری است که می‌تواند عدم قطعیت قابل توجهی در فرآیند تصمیم‌گیری ایجاد کند^{۱۷}. بنابراین در یک فرآیند تصمیم‌گیری این مسئله که تصمیم گیر

بر اساس برآوردهای ذهنی خود به هر یک از گزینه‌ها وزن را اختصاص داده و آنها را مستقیماً در محاسبه گزینه برتر استفاده کند، امری اشتباه است. بلکه وزن گزینه‌ها باید با استفاده از روش‌های مناسب محاسبه و سپس با استفاده از یک روش مناسب گزینه برتر انتخاب شود. روش‌های متعددی وجود دارند که می‌توانند وزن نسبتاً دقیق شاخص‌ها و یا گزینه‌ها را محاسبه کنند. یک روش عمومی در اندازه‌گیری یک شاخص کیفی با مقیاس فاصله‌ای استفاده از مقیاس دوقطبی فاصله‌ای است (جدول ۲).

بعد از تعیین معیارها و محدودیت‌های تاثیرگذار بر روی تصمیم‌گیری فرم‌های ماتریس مقایسه زوجی به دست آمده در اختیار جامعه آماری دوم که در این مطالعه ۱۹ نفر از کارشناسان ایمنی نیروگاه از شرکت‌های مختلف قرار گرفت. در این مرحله پرسشنامه در بین تمامی کارشناسان ایمنی (به صورت تمام شماری) شاغل در نیروگاه توزیع گردید. داده‌های حاصل وارد نرم افزار Expert Choice شد.

جدول ۱: معیارهای و زیرمعیارهای موثر بر عملکرد ایمن کارگران

معیار	زیر معیار
ویژگی های فردی	رضایت شغلی × غرور × استعمال دخانیات × سلامت روانی × استعداد حادثه پذیری
میزان تحصیلات	زیر دیپلم × دیپلم × لیسانس × فوق لیسانس به بالا
تخصص و تجربه	زیر ۵ سال × ۵ تا ۱۵ سال × ۱۵ سال به بالا
کارفرما	خط مشی در حوزه ایمنی × سیستم تشویق و تنبیه × پرداخت به موقع حقوق × نظارت بر رعایت ایمنی × فرهنگ ایمنی
شرایط جوی	گرما × سرما × رطوبت
آموزش	تخصصی × ایمنی و بهداشت
سن	زیر ۲۵ سال × ۲۵ تا ۴۰ سال × ۴۰ سال به بالا
ویژگی های شغل	× استرس شغلی × تکراری بودن عمل × نیاز به دقت عمل

جدول ۲: مقیاس فاصله ای

۱	۳	۵	۷	۹
ترجیح یکسان	کمی مرجح	ترجیح قوی	ترجیح خیلی قوی	کاملاً مرجح

جدول ۳: نرخ ناسازگاری معیارها

معیار	نرخ ناسازگاری
ویژگی ها فردی	۰/۰۳
میزان تحصیلات	۰/۰۹
تخصص و تجربه	۰/۰۳
سن	۰/۰۸
آموزش	۰/۰۵
کارفرما	۰/۰۷
ویژگی های شغل	۰/۰۶
شرایط جوی	۰/۰۸

شده بیشتر باشد، نرم افزار کاربر استفاده کننده را با اخطار ناسازگاری با خبر می سازد. بعد از قطعیت و علم به این موضوع که داده های مطالعه دارای صحت و وزن منطقی می باشند، با استفاده از این معیارها و زیرمعیارها به شناسایی مهم ترین عوامل مؤثر در عملکرد ایمن کارگران پرداختیم.

یافته ها

همان گونه که ذکر شد داده های این مطالعه ابتدا به وسیله پرسشنامه باز و بصورت تمام شماری از بین ۳۰۰ نفر کارگر بدست آمد که بعد از استخراج معیارها و زیرمعیارها پرسشنامه جدید جهت مقایسه زوجی بین ۱۹ نفر از کارشناسان ایمنی توزیع گردید. در جدول ۴ و ۵ تعداد نفرات بر اساس سطح تحصیلات و سن تقسیم بندی شده اند. همانگونه که مشاهده می گردد بیشترین فراوانی در گروه سنی بین ۲۵ سال تا ۴۰ سال (۵۴/۳٪) بوده است. در تقسیم بندی نفرات از نظر گروه تحصیلی نیز، گروه لیسانس بیشترین فراوانی (۳۷/۶٪) را در میان این تقسیم بندی به خود اختصاص داده است. در جدول شماره ۶ امتیاز معیارها و زیرمعیارها نمایش داده شده است.

جدول ۴: توزیع فراوانی کارگران بر اساس سطح تحصیلات

ردیف	سطح تحصیلات	فراوانی	درصد
۱	زیر دیپلم	۶۱	۲۰/۳۳
۲	دیپلم	۸۷	۲۹
۳	لیسانس	۱۱۳	۳۷/۶۶
۴	فوق لیسانس به بالا	۳۹	۱۳
جمع		۳۰۰	۱۰۰

جدول ۵: توزیع فراوانی کارگران بر اساس سن

ردیف	سطح تحصیلات	فراوانی	درصد
۱	زیر ۲۵ سال	۸۳	۲۷/۶۶
۲	بین ۲۵ تا ۴۰ سال	۱۶۳	۵۴/۳۳

پس از به دست آوردن وزن های معیارها و زیرمعیارها برای اطمینان از صحت و منطقی بودن وزن ها از ضریب ناسازگاری استفاده شد. برای اطمینان از صحت و منطقی بودن وزن ها، نرم افزار ضریبی را تحت عنوان ضریب ناسازگاری (IR) (Inconsistency Ratio) محاسبه می نماید که مقدار کوچکتر از ۰/۱ این عدد بر صحت و منطقی بودن وزن ها دلالت دارد. پس از تجزیه و تحلیل و محاسبه ی نرخ ناسازگاری، این مقدار همان گونه که قبلاً ذکر شد باید کمتر از ۰/۱ باشد (جدول ۳). در صورتی که این ضریب از مقدار ذکر

تعیین مهمترین عوامل موثر بر عملکرد ایمنی کارگران در صنعت ساخت و ساز با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی

۳	بیشتر از ۴۰ سال	۵۴	۱۸
جمع		۳۰۰	۱۰۰
جدول ۶: معیارها و زیرمعیارها و ارزش وزنی آنها			
معیار	ارزش وزنی معیار	زیرمعیار	ارزش وزنی معیار
ویژگی های فردی	۰/۳۴۳	رضایت شغلی	۰/۱۸۲
		غرور	۰/۱۳۸
		استعمال دخانیات	۰/۱۰۹
		سلامت روانی	۰/۲۸۰
میزان تحصیلات	۰/۱۱۲	استعداد حادثه پذیری	۰/۲۹۱
		زیر دیپلم	۰/۳۸۷
		دیپلم	۰/۲۷۸
		لیسانس	۰/۱۹۸
تخصص و تجربه	۰/۰۷۸	فوق لیسانس به بالا	۰/۱۳۷
		زیر ۵ سال	۰/۴۶۶
		۵ تا ۱۵ سال	۰/۳۴۸
		۱۵ به بالا	۰/۱۸۶
کارفرما	۰/۲۲۵	خط مشی در حوزه ایمنی	۰/۱۷۷
		سیستم تشویق و تنبیه	۰/۱۰۰
		پرداخت به موقع حقوق	۰/۱۹۷
		نظارت بر رعایت ایمنی	۰/۲۲۱
شرایط جوی	۰/۰۲۰	فرهنگ ایمنی	۰/۳۰۵
		گرما	۰/۶۵۵
		رطوبت	۰/۲۰۰
		سرما	۰/۱۴۵
آموزش	۰/۱۱۵	تخصصی	۰/۳۷۰
		ایمنی و بهداشت	۰/۶۳۰
		زیر ۲۵ سال	۰/۴۵۵
		۲۵ تا ۴۰ سال	۰/۳۱۵
سن	۰/۰۷۶	۴۰ سال به بالا	۰/۲۳۰
		استرس شغلی	۰/۷۰۰
		تکراری بودن عمل	۰/۱۸۵
		نیاز به دقت عمل	۰/۱۱۵
ویژگی های شغل	۰/۰۳۱		

ویژگی های فردی می باشد نیز بیشترین تاثیر را در عملکرد نالایمن شخص دارد. معیار کارفرما با امتیاز ۲۲٪، بعد از ویژگی های فردی بیشترین تاثیر را بر عملکرد غیر ایمن

همانطور که در جدول ۶ نیز ملاحظه می گردد معیار ویژگی های فردی بیشترین تاثیر (۳۴٪) را در عملکرد نالایمن دارد. استعداد حادثه پذیری (۲۸٪) فرد که از زیرمعیارهای

کارگران داشته که در این گروه زیرمعیار فرهنگ ایمنی با ۳۰٪ امتیاز، مهمترین عامل در انجام اعمال غیر ایمن می باشد. بعد از ویژگی های فردی و کارفرما به ترتیب آموزش با ۱۵٪، میزان تحصیلات با ۱۲٪، تخصص و تجربه با ۷/۸٪، سن با ۷/۶٪، ویژگی های شغلی با ۳٪ و شرایط جوی با ۲٪ امتیاز در بروز رفتارهای غیر ایمن تاثیر گذار می باشند. همانطور که ملاحظه می شود در معیار میزان تحصیلات، زیرمعیار زیر دیپلم با ۳۸٪ امتیاز بیشترین تاثیر را در بروز رفتار نالایمن دارد. در معیار تجربه و تخصص نیز، زیر معیار زیر ۵ سال سابقه کاری با ۴۶٪ امتیاز عامل مهمتری در بروز رفتار نالایمن است. در معیار آموزش، زیرمعیار آموزش ایمنی و بهداشت به میزان ۶۳٪، باعث بروز رفتار نالایمن می گردد. زیر معیار استرس شغلی در معیار ویژگی های شغل نیز با ۷۰٪ امتیاز در این معیار از اهمیت ویژه ای در بروز رفتار غیرایمن برخوردار است و در نهایت در معیار شرایط جوی، زیرمعیار گرما با ۶۵٪ امتیاز مهمترین علت بروز رفتار های نا ایمن تشخیص داده شده است.

بحث

این مطالعه نشان داد که معیار ویژگی های فردی مهمترین عامل در بروز رفتار نالایمن می باشد. بر مبنای تحقیقات گذشته نیز عوامل موثر بر عملکرد ایمنی در ۴ طبقه (معیارهای سازمانی-سطح مدیریت ایمنی-سطح کار گروهی و معیارهای فردی) مورد بررسی قرار گرفتند که مشخص شد معیارهای فردی یکی از مهمترین عوامل موثر بر عملکرد ایمنی در صنایع می باشد که با نتایج این مطالعه سازگار است^{۱۸، ۱۹}. یکی از زیرمعیارهای ویژگی فردی، سلامت روانی بود که همانند دیگر مطالعات این بررسی نشان داد که زیرمعیارهای ویژگی های فردی (سلامت روانی) در بروز رفتارهای غیر ایمن تاثیر گذارند^{۲۰، ۷}. یکی از راهکارهایی که طبق نتایج مطالعه حاضر می توان در این خصوص ارائه کرد این است که جهت

مشخص کردن ویژگی های فردی و خصوصا استعداد حادثه پذیری افراد می توان به بررسی رزومه و سوابق کاری آنها در پروژه های قبلی پرداخت و با درخواست پر کردن فرم استعداد حادثه پذیری تا حدود زیادی از ویژگی های فردی و همچنین نگرش آنها نسبت به مسائل ایمنی مطلع شد. از سوی دیگر با علم به این موضوع می توان به برآورد نسبی قابل قبولی از نیازسنجی آموزشی در مباحث مختلف دست یافت. بر اساس مطالعه وثوقی و همکاران در شرکت هایی که کارکنان درک مشترکی از سیاست ها، رویه ها، اعمال و همچنین مقوله ایمنی از اهمیت ویژه ای برخوردار است و ایمنی در آنها اولویت دارد، فرهنگ ایمنی می تواند معیار موثری برای نشان دادن میزان رعایت ایمنی در آن شرکت باشد و اثرگذاری ویژه ای بر روی رفتارهای ایمن کارکنان داشته باشد^۸. در مطالعه نیل و گریفین نیز مشخص شد که بین رفتار ایمن و فرهنگ ایمنی ارتباط زیادی وجود دارد و فرهنگ ایمنی را مقدمه ای بر عملکرد ایمنی در سازمان ها می داند. با بررسی نتایج این مطالعه می توان دریافت که سیاست و خط مشی های کارفرما نیز تا حدود زیادی در بروز رفتارهای غیر ایمن موثر می باشد^{۲۱}. به دلیل اشتغال تعداد زیاد شرکت های مختلف در صنایع ساخت و ساز مشخص است که در صورت عدم وجود فرهنگ ایمنی بین کارگران شرکت های مشغول به فعالیت در نیروگاه موفقیت این صنعت در کاهش رفتارهای نالایمن بسیار مشکل و یا شاید غیر ممکن به نظر برسد. در نتیجه می توان گفت که وجود یک فرهنگ ایمنی در بین نفرات مشغول به فعالیت در انواع شرکت ها بسیار حائز اهمیت و کلیدی می باشد. در همین رابطه در مطالعه ای که توسط وارونن و ماتیلانجام شده است، دریافتند که در شرکت های بزرگ با خط مشی های مشخص در حوزه ایمنی، به علت استقرار برنامه ها و اجرای سیاست های ایمنی در حوزه های مختلف می تواند باعث کاهش رفتارهای نالایمن در کارکنان گردد. همانطور که این مطالعه نشان داد که زیرمعیار تشویق و تنبیه

می تواند در رفتار نا ایمن تاثیر گذار باشد در همین راستا نیز مطالعه وینودکومار و ورونین نشان داد که تشویق برای کار ایمن و رعایت قوانین و مقررات بیشترین تاثیر را در کاهش اعمال نا ایمن دارد که با نتایج مطالعه حاضر همسو می باشد^{۲۲}. یکی دیگر از معیارهای مهم در عملکرد ناایمن، آموزش- های ایمنی و تخصصی می باشد. همچنین این مطالعه نشان داد که آموزش در حوزه ایمنی و بهداشت می تواند یکی از عوامل مهم در کاهش اعمال ناایمن باشد، طبق مطالعه زهور نیز آموزش و آگاهی های افراد از موارد مربوط به ایمنی و قوانین مربوط به آن می تواند تا حدود زیادی در کاهش اعمال ناایمن موثر باشد^{۲۴}. با توجه به مشخص شدن اهمیت آموزش در جلوگیری از بروز رفتارهای ناایمن در افراد می توان این طور استنباط نمود که بروز رفتارهای ناایمن در صنایع ساخت و ساز می تواند تحت تاثیر تنوع کاری و استفاده از نیروی کار جوان و بی تجربه باشد.

آمار نشان می دهد کارگران تازه وارد (یک ماه و یا کمتر از زمان شروع به کار آنها می گذرد)، ۲۵٪ حوادث ساختمانی را به خود اختصاص می دهند که این امر می تواند ناشی از در معرض خطر بودن بیشتر کارگران صنایع ساخت و ساز نسبت به مشاغل دیگر و یا استفاده از تعداد نفرات بیشتر و تنوع فعالیت ها در این حوزه باشد. بنابراین می توان با آموزش به افراد جدیدالورود تا حدود زیادی از بروز رفتارهای غیر ایمن جلوگیری کرد. همچنین در مطالعه زهور مشخص شد که نظارت کارفرما از نظر رعایت استانداردهای ایمنی می تواند یکی از عوامل مهم در رفتارهای ناایمن باشد که این مساله با مطالعه امیر بهمنی و همکاران نیز در یک جهت می باشد^۸. مطالعات اخیر نشان می دهد در شرکت هایی که زیرساخت های استقرار مدیریت ایمنی در آنها مناسب است، بروز اعمال ناایمن در افراد نسبت به دیگر شرکت ها کمتر است. در شرکت های با مدیریت ایمنی ضعیف تر، قوانین ایمنی در آنها وجود دارد ولی مشکل اصلی در اجرا این قوانین است. دلایلی

که موجب می شود شرکت ها علاقه ای به رعایت موارد ایمنی نداشته باشند؛ عبارتند از: صرف هزینه های گزاف در امور مربوط به ایمنی، درصد پشرفت کندتر فعالیت ها، نبود نگرش ایمنی و ... در دو معیار سن و تحصیلات مشخص گردید که هر دو متغیر از علل رفتار ناایمن می باشند و زیرمعیارهای آن به ترتیب در افراد با گروه سنی ۴۰ سال به بالا و سطح تحصیلات فوق لیسانس به بالا، با افزایش سن و همچنین افزایش سطح تحصیلات رفتارهای ناایمن به طرز قابل توجهی کاهش می یابد که با همسو با یافته های مطالعه اسدی و همکاران می باشد^{۲۵}. در مطالعه مذکور بین افزایش سن و سطح تحصیلات و کاهش رفتارهای ناایمن رابطه ای معنادار وجود دارد. همچنین نتایج مطالعه مذکور نشان داد که علاقه به شغل می تواند در بروز رفتارهای ناایمن تاثیرگذار باشد. از طرفی پر واضح است که کسانی که به شغل و حرفه خود علاقه مند می باشند استرس شغلی در آنها بسیار کم می باشد که می توان این قضیه را به مطالعه حاضر تعمیم داد. بدین صورت که استرس شغلی بیشترین تاثیر (۷۰٪) را در بروز رفتارهای ناایمن دارد. از طرف دیگر مشخص شد که با افزایش تجربه و داشتن تخصص در شغل مورد نظر رفتارهای ناایمن در بین افراد کاهش می یابد که با مطالعه جهانگیری در یک راستا می باشد^{۱۰}. در مطالعه رجبی مشخص گردید که بین تجربه، تخصص کاری و عملکرد ایمنی رابطه معناداری وجود دارد که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد. یکی از دلایل احتمالی اینکه با افزایش سن افراد عملکرد غیرایمن آنها کاهش می یابد، می تواند این موضوع باشد که افراد مسن تر تجربه کاری بیشتری دارند و کسانی که تجربه بیشتری دارند با احتیاط بیشتری کار می کنند و کارهای با ریسک بالا را در محیط کاری انجام نمی دهند. علاوه بر این پر واضح است که شرایط جوی نیز در بروز رفتارهای ناایمن تاثیر گذار است، به طوری که گرمای هوا بیشترین تاثیر را بر عملکرد غیر ایمن دارد^{۲۶}. در مرحله اول و در صورت امکان جهت کاهش تماس

نیروی کار با گرما می‌توان از روش‌هایی از جمله: اصلاح فرآیندهای منجر به نارضایتی افراد، مسقف کردن فضاهای باز، طراحی و ایجاد مکان‌های مناسب، تنظیم برنامه‌های کار و استراحت و استخدام نیروهای تازه وارد بر اساس شرایط اقلیمی استفاده کرد. در مرحله بعد می‌توان جهت کاهش حوادث شغلی و بروز رفتارهای غیر ایمن در شرایط آب و هوایی گرم و یا در فصول گرم سال؛ از روش کاهش ساعت کاری و یا فعالیت در ساعت ابتدایی و انتهایی روز در صناعی که این امکان در آنها وجود دارد، بهره جست.

نتیجه‌گیری

مطالعاتی که تاکنون انجام شده است، نشان می‌دهد رفتار ناایمن می‌تواند متاثر از جنبه‌های مختلفی از جمله سن، میزان تحصیلات، نوع صنعت، میزان آموزش‌های ایمنی و بهداشتی، نظارت کارفرما و ... باشد که با توجه به غیر قابل پیش‌بینی بودن رفتار انسان، کنترل آن مشکل است. با این حال می‌توان با برنامه‌ریزی دقیق و مدون و ارائه آموزش‌های تخصصی ایمنی و بهداشت این گونه رفتارها را کاهش داد. بر اساس نتایج کلی حاصل از این مطالعه مشاهده می‌گردد که ویژگی‌های فردی مهمترین فاکتور اثرگذار بر رفتار ناایمن در

بین کارگران است. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان راهکار اصلی در کاهش بروز رفتارهای ناایمن را مشخص کردن استعداد حادثه‌پذیری افراد در همه مشاغل دانست. با مشخص بودن میزان نمره استعداد حادثه‌پذیری فرد می‌توان از فعالیت افراد حادثه‌پذیر در مشاغل با خطرات بالقوه بالا جلوگیری نمود و آنها را در مشاغلی به کار گماشت که دارای خطرات شغلی به نسبت پایینی باشند. با توجه به مطالب یاد شده می‌توان به نقش استعداد حادثه‌پذیری، سلامت روانی و نگرش کارگران نسبت به مسائل ایمنی اشاره کرد که نشان دهنده اهمیت انتخاب و نحوه‌گزینش کارگران برای مشاغل مختلف می‌باشد. با توجه به حیاتی بودن رعایت مسائل ایمنی در کلیه صنایع و جلوگیری از حوادث کاری به عنوان پیشنهادات مطالعات آینده، می‌توان تحقیقاتی گسترده بر روی علل رفتارهای ناایمن در دیگر پروژه‌های در حال ساخت و صنایع مختلف با روش‌های تئوری و نرم افزاری انجام داد.

سپاسگزاری

بدینوسیله از همکاری کلیه پرسنل محترم نیروگاه سیکل ترکیبی تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

1. Eshtifar S, Voldan M, Mesgari M, et al. Locating the gas power plants using GIS. J Civ Eng Manag 2020;44(4):583-95 [In Persian].
2. Ardeshtir A, Alipouri Y, Besmel P. A Survey of Factors Influencing Safety Performance of workers in Construction Sites Using Fuzzy Analytic Hierarchy Process (Case Study: Khuzestan province). J Occup Health 2014;11(6):64-74.
3. Bhattacharjee S, Ghosh S, Young-Corbett D, editors. Safety improvement approaches in construction industry: a review and future directions. Proceeding of 47th ASC Annual International Conference Omaha, Nebraska, 2011.
4. Teo AL, Chong FW. Understanding construction fatalities in Singapore: prevention versus cure— a dynamic approach. Joint international symposium of CIB working commissions of W55: building economics; W65: organisation and management of construction; W107: construction in developing countries 2003;5(4):22-24.
5. Ardeshtir A, Khalilianpoor AH, Bagheri Q, et al. Identify the most important parameters affecting the safety performance of mega projects in Iran's construction industry (Using Fuzzy Analytic Hierarchy Process). J Occup Health 2016;13(2):17-28.
6. Tehrani GM, Esmaeili R, Babaei AA. Investigation of Relationship between Safety Investments and Safety Performance Indicators in the Construction Industry. J

- Occup Hyg Eng 2019;6(2):35-44 [In Persian].
7. Khandan M, Koohpaei A. Survey the relationship between mental health statuses with safety behavior, occupational accident and demographic variables among workers: A case study in publication industry. J Occup Hyg Eng 2015;2(3):17-28 [In Persian].
 8. Amirbahmani A, Vosoughi S, Alibabaei A. Assessment of the Relationship between worker's safety climate and safety performance in construction projects. J Occup Health 2018;15(3):19-30 [In Persian].
 9. Mohammadi Zeidi I, Pakpour Hajiagha A, Mohammadi Zeidi B. Evaluation of Educational Programs Based on the Theory of Planned Behavior on Employees' Safety Behaviors. J Mazandaran Univ Med Sci 2013;22(97):166-77 [In Persian].
 10. Rajabi F, Mokarami H, Jahangiri M. Investigation of Safety Performance of the Workers and the Effective Demographic Characteristics in a Gas Refinery. J Occup Hyg Eng 2019;6(1):52-62 [In Persian].
 11. Butler C, Parkhill KA, Pidgeon NF. Nuclear power after Japan: The social dimensions. Environment: Science and Policy for Sustainable Development 2011;53(6):3-14.
 12. Abdaliousan A, Fani M, Farhanieh B. Selection of different decision variables in the steam section for the exergoeconomic analysis of a tccgt power plant. Environ Sci Technol 2015;16(1):97-109.
 13. Taghavi M, Abdollahi M, Salehi G. Thermodynamic and thermo economic optimization of combined cycle power plant. Int J Mater Mech Manuf 2013;1(2):186-90.
 14. Keeney RL, Raiffa H. Decisions with multiple objectives: preferences and value trade-offs: Cambridge university press, Cambridge, UK, 1993.
 15. Saaty TL. Decision making for leaders: the analytic hierarchy process for decisions in a complex world: RWS publications, Pittsburgh, PA, Original version published by Lifetime Learning Publications, 1990.
 16. Erwin RM, Miller J, Reese JG. Poplar Island environmental restoration project: challenges in waterbird restoration on an island in Chesapeake Bay. Restor Ecol 2007;25(4):256-62.
 17. Hajkowicz S, Young M, MacDonald DH. Supporting decisions: Understanding natural resource management assessment techniques. A Report to the Land and Water Resources Research and Development Corporation. Adelaide, Australia, 2000.
 18. Hsu SH, Lee C-C, Wu M-C, et al. A cross-cultural study of organizational factors on safety: Japanese vs. Taiwanese oil refinery plants. Accid Anal Prev 2008;40(1):24-34.
 19. Al-Refaie A. Factors affect companies' safety performance in Jordan using structural equation modeling. Saf Sci 2013;57:169-78.
 20. Zare S, Shabani N, Babaei Ha, et al. Investigation of the relationship between general health and workers' sleep quality and work incidence in gole gohar mineral industries co., sirjan. J Ilam Uni Med Sci 2013;21(2):112-119.
 21. Griffin MA, Neal A. Perceptions of safety at work: a framework for linking safety climate to safety performance, knowledge, and motivation. J Occup Health Psychol 2000;5(3):347.
 22. Vinodkumar M, Bhasi M. Safety climate factors and its relationship with accidents and personal attributes in the chemical industry. Saf Sci 2009;47(5):659-67.
 23. Varonen U, Mattila M. The safety climate and its relationship to safety practices, safety of the work environment and occupational accidents in eight wood-processing companies. Accid Anal Prev 2000;32(6):761-9.
 24. Zahoor H, Chan AP, Utama WP, et al. A research framework for investigating the relationship between safety climate and safety performance in the construction of multi-storey buildings in Pakistan. Procedia Eng 2015;118:581-9.
 25. Asadi Z, Akbari H, Ghiyasi S, et al. Survey of unsafe acts and its influencing factors in metal smelting industry workers in Kashan in 2016. J Occup Health 2018;15(1):55-64.
 26. Malchaire J. Occupational heat stress assessment by the Predicted Heat Strain model. Ind. Health 2006;44(3):380-7.

Evaluation of the Most Important factors Affecting the Safety Performance of Workers in the Construction Industry Using Hierarchical Analysis Method (Case Study in A Combined Cycle Power Plant)

Mohammad Noorisepehr^{1,2}, Mehdi Salari³, Mohammad Darvishmotevalli¹, Alireza Beheshti^{4*}

1. Research Center for Health, Safety and Environment (RCHSE), Alborz University of Medical Sciences, Karaj, Iran
2. Department of Environmental Health Engineering, School of Public Health, Alborz University of Medical Sciences, Karaj, Iran
3. Department of Environmental Health Engineering, School of Health, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran
4. Department of Health, Safety and Environment (HSE), School of Public Health, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

*E-mail: alirezabeheshi69@yahoo.com

Received: 1 Sep. 2020; Accepted: 9 Dec. 2020

ABSTRACT

Background and objectives: Construction is one of the most dangerous industries in the world and one of the authorities' concerns of officials in this area is to improve their safety. This study was carried out so as to investigate the causes of unsafe behaviors in a combined cycle power plant.

Materials and Methods: In this cross-sectional study, a questionnaire for 300 workers of the combined cycle power plan were used. The obtained information was divided into criteria and sub-criteria affecting the causes of unsafe behaviors. Criteria and sub-criteria were distributed as a pairwise comparison questionnaire among 19 people who worked on the safety and they were supposed to answer based on their experiences as well as the distance scale. Criteria and sub-criteria were ordered by Analytic Hierarchy Process (AHP) and using Expert Choice software.

Results: the results showed that the criterion of individual characteristics (34 %) is the most effective factor for unsafe behaviors and followed by employer (22%), teaching 915%), education (12%), specialization and experience (7.8%), age (7.6%), job characteristics (3%), and weather condition (2%) respectively.

Conclusion: the most important sub-criterion of individual characteristics is a one's susceptibility to accident. Hence, it is necessary to prevent unsafe behaviors by employing vulnerable people in less dangerous occupations.

Keywords: Unsafe behavior, Construction, Hierarchical analysis, Combined cycle power plant